

גידול בהמה דקה, עט ע"ב

מתני'. אין מגדלין בהמה דקה בא"י, אבל מגדלין בסוריא ובמדברות של ארץ ישראל.

שני טעמים ניתן להעלות לאיסור גידול בהמה דקה :

- א. דין חו"מ, הרחקת נזיקין של שו"ר (שייך רק ביישוב של יהודים).
- ב. דין יו"ד, יישוב ארץ ישראל (שייך רק בארץ ישראל).¹

חלוקת המקומות תהיה לפי שני משתנים (סימן הפלוס מראה על קיום טעם לאיסור) :

	יישוב יהודים	אין יהודים	יישוב
ארץ ישראל	++	-+	
חו"ל	+ -	--	

אם א (חו"מ) הוא טעם האיסור, טבלת הדינים תהיה שונה מאשר אם ב (יו"ד) הוא טעם האיסור :

חו"מ			יו"ד		
	יישוב יהודים	אין יהודים		יישוב יהודים	אין יהודים
ארץ ישראל	אסור	מותר	ארץ ישראל	אסור	אסור
חו"ל	אסור	מותר	חו"ל	מותר	מותר

המשותף לשתי הטבלאות הוא שבמשבצת הימנית עליונה אסור ובשמאלית תחתונה מותר. הנפק"מ היא בשתי המשבצות האחרות. ממילא כדי להכריע בין שני הטעמים יש למצוא מקור הקובע את הדין במשבצת הימנית תחתונה או השמאלית עליונה. ואכן המשנה קובעת את הדין של סוריא (ימנית תחתונה - רש"י) ושל מדברות שבארץ ישראל (שמאלית עליונה). הבעיה היא שהדין של שתייהן הוא מותר, כך שזה לא מתאים לאף אחת מהשיטות. הטבלה לפי המשנה היא כדלהלן :

טבלת המשנה

	יישוב יהודים	אין יהודים	יישוב
ארץ ישראל	אסור	מותר	
חו"ל	מותר	מותר	

¹ בהנחה שיישוב הארץ הינו דין בקרקע וקיים אפילו במקומות בהם אין יישוב יהודים.

כדי להסביר את דין המשנה על כרחינו שטעם האיסור הוא צירוף של שני הטעמים הנ"ל: התקנה נקבעה רק כשקיימים שני הטעמים לאסור.

כך אולי יש להסביר את דברי רש"י בתחילת המשנה שמשלב בין שני הטעמים.

כך גם נראה להסביר את הגמרא בדף פ ע"א:

אמר רב יהודה אמר רב: עשינו עצמנו בבבל כארץ ישראל לבהמה דקה. ... איכא דאמרי, אמר רב חזנא אמר רב: עשינו עצמנו בבבל כארץ ישראל לבהמה דקה, מכי אתא רב לבבל.

נראה שהבטוי החריג 'עשינו עצמנו' בא לומר שאם כי עיקר התקנה היא רק בא"י, ומעיקר הדין בבבל אין איסור, כיוון שבא רב לבבל ועיקר יישוב יהודים עבר מא"י לבבל, לכן בבל היא 'כאילו' א"י.

כך גם יש להסביר את שיטת השו"ע (חו"מ ת"ט) שבזמנה"ז (זמן השו"ע) אין אסור בא"י כיוון שאין שם יישוב יהודי (בניגוד לדעת הכו"פ), שכן האסור לא תלוי רק ביישוב הארץ אלא גם בצד החו"מ (מה שמסביר גם את קביעתו בחלק חו"מ).

אלא שאחרי כל האמור יש לעיין מה טיבו של צירוף זה, אם כל נימוק אינו אוסר בפני עצמו - מדוע צירוף השניים גורם לאיסור? לפיכך אולי יש לכרוך את הנמוקים זה בזה, ולומר, שהנימוק הראשון, זה התלוי ביישוב יהודים, אינו נימוק עצמאי, לא סתם דין חו"מ של הרחקת נזיקין, אלא חלק מדין יישוב א"י, דהיינו שיישוב א"י אינו מוגדר אלא במקום בו יש יישוב יהודים. אין זה דין בקרקע עצמה, מעין קדושת הארץ שלא בטלה לענייני מצוות התלויות בארץ, אלא שמצוות יישוב הארץ היא מצווה שיהודים יישבו בארץ ולא גויים, וממילא רק במקום שיש נזק ליהודים היושבים בה קיימת התקנה. לפי זה אם כן לא שני נימוקים לפנינו אלא נימוק אחד של מצוות יישוב ארץ ישראל (יו"ד), אלא שנימוק זה גורם לחידוש של חו"מ, שלמרות שלא מצינו דיני הרחקת נזיקין חמורים כל כך בענייני שו"י, מכל מקום כיוון שנוזקי בהמה דקה קשים הם ליישובה של א"י – תקנו כאן דין חו"מ מיוחד שבא"י יהיה כאן דין חריג של הרחקת נזיקין.